

ГЕРОЇКО-ПАТРІОТИЧНИЙ ПАФОС

ЛІТЕРАТУРНОГО АЛЬМАНАХУ «ХЕРСОНЩИНА. АРТСПРОТИВ»

Немченко Іван Васильович,

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри

української й слов'янської філології та журналістики

Херсонський державний університет

ORCID ID: 0000-0003-3041-1313

Україна

Анотація. У статті розглядаються ліричні тексти сучасних українських авторів, уміщені в новому літературному альманасі «Херсонщина. Артспротив» (2023). До аналізу залучено твори про долі Херсона та херсонців на тлі теперішньої російсько-української війни, звертається увага на потужне героїко-патріотичне звучання поезій видання, характерну символіку.

Ключові слова: література про війну, лірика, мотив, образ, символ.

Російсько-українська війна, розпочавшись 2014 року з регіональних конфліктів – анексії Криму та окупації частини Донбасу путінськими військами, 24 лютого 2022 року перейшла в повномасштабну фазу, що призвело до захоплення ворогами й інших територій нашої країни, зокрема Херсонської області. Переважна більшість населення краю сприйняла цю трагічну подію разом із усією Україною як вияв агресії та подальшого нищення нашої нації та державності, хоча знайшлися й шанувальники так званого російського світу, колаборанти, зрадники, які поспішили стати до послуг завойовникам у їх нищих справах. Події сучасної російсько-української війни стали предметом художнього осмислення в поетичних книжках «Тільки не пиши мені про війну» П. Вишебаби, «Тюремна пісня» О. Герасим'юк, «Міст через вічність» О. Гошилика, «Вірші з війни» Б. Гуменюка, «Мій маніфест» Л. Даценка, «Дніпро рятує Україну» В. Кулика, «Орда, або Хатят лі рускіє вайни...»

А. Музичука, «Так мовчав Заратустра» С. Пантюка, «Грань» В. Патоли, «Навиліт. Рими калібру 5.45» С. Скальда, «Молитва» Д. Торохтушко, «Як вигинається воєнне коло» Я. Черногуз, «Абрикоси Донбасу» Л. Якимчук та багатьох інших авторів. І ця проблематика досліджена в публікаціях В. Агеєвої, Л. Горболіс, В. Єшкілева, О. Забужко, В. Захарченка, М. Іванова, Я. Кулінської, Я. Легкої, Б. Пастуха, Я. Поліщука, Б. Романцової, М. Рябченко, Г. Скоріної, О. Фещенко тощо.

Метою нашої статті є простеження героїко-патріотичного потенціалу в літературному альманасі «Херсонщина. Артспротив» (2023).

Авторками ідеї проєкту й упорядниками альманаху виступили Ю. Майстренко та А. Мовчан, редактором – А. Марущак, дизайнеркою обкладинки з характерним протиставленням-поєдинком пера та зброї – Н. Теленчук. Тож читач, побачивши це видання, одразу вбачає відповідну символіку: українське слово продовжує свій бій. Адже в усі часи воєнних лихоліть українські музи не мовчали, і події сьогодення не є для цього винятком. Актуальні світлини до альманаху вдало підібрали фотографи-літописці В. Братан, Д. Плотніков, М. Сакара.

«Херсонщина. Артспротив» – це зовсім недавнє видання, але вже успішно презентоване насамперед у звільненому від окупантів Херсоні, а також Івано-Франківську, Києві. Альманах увібрав як твори відомих літераторів, членів НСПУ та НСЖУ, так і тексти аматорів різного віку, фаху, уподобань. Тож авторський спектр такого демократичного видання досить широкий: професійні письменники і журналісти, викладачі вишів і вчителі загальноосвітніх шкіл, інженери й бібліотекарі, рок-співаки й службовці, студенти й пенсіонери... Можливість висловитися з приводу сучасного моменту і репрезентувати широкій читацькій аудиторії свої вірші мають медик і психолог, майстер меблевої справи і директор сільського Будинку культури, товаровзнавець і вуличний музикант... Усього понад п'ятдесят авторів, за плечима яких своя

життєва історія, свій травматичний досвід війни. І всіх їх об'єднала любов до України та своєї малої батьківщини, немеркнуча віра в перемогу.

Існує думка, що в часи війни пафосність у літературних текстах відгонить штучністю, нещирістю. Літературний альманах «Херсонщина. Артспротив» спростовує подібні твердження. Героїко-патріотичний мотив органічно пронизує десятки творів цього збірника, потверджуючи незглибиму віру й авторів, і їх героїв у невмирущість української нації, у здатність України вистояти в воєнному протиборстві з московською ордою та відродитись після лихоліть до мирного життя в родині цивілізованих народів.

Від перших днів окупації херсонці тижнями й місяцями виходили на мітинги й демонстрації під синьо-жовтими прапорами, маніфестуючи свою українськість, державну й культурну окремішність від нав'язуваного шляхом агресії російського світу. Відеосюжети цієї проблематики облетіли всю планету, як і повідомлення про арешти, викрадення, шантаж, катування й убивства тих херсонців, які не бажали коритися завойовникам, масово ігнорували псевдореферендум щодо приєднання так званої Херсонської народної республіки до держави-агресорки. Чимало учасників цих акцій опору промовляють і зі сторінок даного видання. Як підкреслила Ю. Майстренко у вступному слові до видання, «Херсон і Херсонщина показали, яким насправді може бути спротив» [1]. З нею солідаризується співорганізаторка видання А. Мовчан: «Кожен культурний проєкт – це черговий крок до перемоги у битві за свідомість українців. Вірші, які ми зібрали в цій книзі, написані тут і зараз, вони з точністю передають емоції та думки авторів під час повномасштабного вторгнення росії в Україну» [1]. Вона ж репрезентує на сторінках збірника свої поезії «23 квітня», «14 червня», «9 серпня», «Пам'яті Артемія Якименка», в яких зафіксовано складні переживання в період перебування в окупованому Херсоні та після виїзду з цієї зони, коли навздогін прилітали трагічні звістки про долі краян. Ці поезії – суцільний біль, оскільки «місто моє напівсонне / Ворожі витоптують ноги» («23 квітня») [1]; «Місто плаче: свободи нема – /

Затоптали підошви чужі» («9 серпня») [1]. Таке нагромадження одноманітних мікрообразів створює гнітючий настрій та нестримне бажання вирватися з такого осоружного околу.

Редактор альманаху А. Марущак, відомий письменник і тележурналіст, зазначив у передслов'ї до добірки своїх віршів: «Перші дні війни найжахливіші, коли за тиждень захопили Херсон. При відступі чомусь наші військові не зірвали Антонівський міст. Зрада? Залишатися у місті було ризиковано, зважаючи на мою журналістську діяльність і патріотичну позицію, що відома багатьом. Але я подумав, що Бог не видасть, а російська свиня не з'їсть. Більш того, після утворення Мінкульту України сайту «Поезія вільних» опублікував там 30 віршів під своїм прізвищем. В окупації я узнав справжню ціну свободи» [1]. З гордістю згадує Анатолій Петрович заповзятість та відвагу краян, які виходили на антимосковські мітинги: «Особливо мене вразив чоловік, який злетів на панцирник з синьо-жовтим прапором. Як радісно було йти поруч із земляками в десятитисячній колоні від площі Свободи до парку Слави. Рашисти з танків і БМП дивились з подивом і злістю. Вони не очікували такого прийому. Тоді я написав:

Херсон повстав. Херсон стояв стіною.

І окупант у панцирник сховався.

Він був йому і домом. І труною,

Що повезе на схід в останній раз.

Херсон давно зарекомендував себе найпатріотичнішим містом на півдні і сході України» [1].

І про це свідчать і відчайдушні партизанські акції, й одержимість майже беззбройних хлопців із територіальної оборони, що зустріли російських окупантів у Бузковому парку не хлібом-сіллю, а боєм.

У вірші «Морський піхотинець» А. Марущак віддає данину шани морпіху, саперу В. Скакуну, який у перший день повномасштабного вторгнення загарбників підірвав побіля Генічеська міст і себе, надовго затримавши пересування російської танкової колони. Посмертно вояка було удостоєно звання Героя України. На тлі ворожої навали, коли «почорніло приазовське сонце», український воїн одчайдушно стає на заваді окупантам: «Бог бачив зверху, як він стрімко біг, / Хрустів пісок під берцями, мов стебла. / Біг по мосту нескорений морпіх, / Щоб з ним злетіти у безсмертне небо» [1].

У поезії «Тримати стрій» письменник звеличує подвижництво захисників України, що ведуть «кривавий бій» із московськими поневолювачами. І джерелом мужності й відваги для воїнів, як у фольклорі для богатирів, стає рідна земля. Епіфора «Тримайте, хлопці, стрій», ужита в усіх строфах твору, надає йому відчуття гармонійної цілісності, стрункості й енергійного звучання, наче рефрен бойової пісні. Поезія засвідчує монолітну єдність української армії та народу: «З вас кожен незабутній / У боротьбі святій. / Сьогодні за майбутнє / Тримайте, хлопці, стрій» [1].

Героїко-патріотичний пафос характерний і для вірша А. Марущака «Вільний Херсон», присвяченого дню визволення рідного міста від рашистів (11 листопада 2022 року). Автор передає всезагальне піднесення серед херсонців, незмірну радість од відчуття свободи: «На площі неволю палили в багатті: / Російські брехню і терор. / І хлопці стояли навколо, як браття, / І гімн України співали завзято / До поки невидимих зорь» [1]. Картина величі свята визволення від окупантів, що осяяло людські душі, доповнюється через звукові мікрообрази та деталі: «Свята Олександра озвучила дзвоном / Биття українських сердець» [1]; « І чула до ночі глибокої ватра / Гучне: ЗСУ! ЗСУ!» [1]. Згадка про Церкву Святої Олександри у цьому контексті певно ж не випадкова, бо з нею пов'язана історія діяльності херсонських патріотичних організацій ще з 1980-х років (Народний Рух України, Товариство української мови, Козацький курінь та ін.).

Героїчний характер має й поезія А. Марущака «Каланчацькі гуси», заснована на реаліях російсько-української війни. Факт загибелі російського винищувача, атакованого в Таврії птахами набув символічного звучання. Навіть рашистські пропагандисти з екранів аж захлинались від обурення, що їхня солдатня страждає в Україні від агресивних птахів, комарів та інших створінь, які, мовляв, заражені й антиросійськи налаштовані чи не в біологічних лабораторіях. Для поета А. Марущака ця кумедна історія дала привід героїзувати птахів як оборонців рідної землі від чужинців. Хай тремтять московські зайди, бо сама природа України повстає проти таких нелюдів: «Дикі гуси пішли на таран. / І заглухли ворожі мотори» [1]; «Захистивши у небі весну, / Розлетілося пір'я червоне» [1].

Поет і журналіст О. Гунько, який пройшов крізь арешти, шантаж, катування з боку окупантів, не з чужих вуст переповідає деталі з пережитого ним і країнами. Лаконічно й суворо говорить він у своєму авторському коментарі про перейдені випробування: «В окупації у м. Нова Каховка Херсонської області прожив майже 6 місяців. Тричі затримували працівники ФСБ Росії. Три доби провів в одиночній камері, прикутий кайданками до батареї. Зазнав фізичного і морального тиску. Схиляли до співпраці, пропонували стати редактором окупаційної газети. Відмовився. Увесь цей час писав нові вірші – своєрідний поетичний щоденник війни. У серпні зміг виїхати до Львова...» [1]. Від себе додамо, що частину своїх антимосковських віршів письменник опублікував в українській періодиці саме за перебування в окупованій Новій Каховці, щодня наражаючись на рашистську розправу.

До альманаху «Херсонщина. Артспротив» О. Гунько подав вірші «Війна. Херсонщина», «Катівня», «Королеви», «Солдат», «Оленівка», «Тамую час». Вони перейняті болем за незмірні втрати, яких зазнала Україна через багаторічну війну, розпочату путінською Московією, а ще відчуттям єдності з рідним народом і відповідальності за своє слово. У вірші «Війна. Херсонщина» ліричний герой-митець пропускає крізь себе переживання і страждання міріадів

співвітчизників: «Сонми зажурених лиць / Я затуляю собою. / А по мені пронеслись / Орди пекучого болю...» [1]. Автобіографічні штрихи в проєкції на долі багатьох українців, що потрапили в подібні обставини, прозирають у поезії «Катівня»: «Прикутий кайданками часу / До злого безмежжя пільми, / Ти знав, що за поклик до Спасу / Лягти тебе змусять кістями. // І в надрах катівні лункою / Учепляться в душу притьма, / Щоб жодної думки не скоїв, / Щоб жодного слова не мав. // І шилом царевого ока / Вже цілять у кожну із муз... / Та руки у кожного орка / При цьому трясуться чомусь» [1]. А трясуться вони від безсилля знищити український дух.

Вірш-портрет О. Гунька «Солдат» фіксує останні миттєвості буття українського воїна, смертельно пораненого в бою з російськими агресорами: «Він не дожив до медсанбату. / Упав у полі і заляк. // І рану затуливши небом, / Відчув, що в грудях вже земля. / Прошепотів: «Я ліг за тебе, / Вітчизно зранена моя...» [1]. Герой поповнив небесний легіон захисників України.

У віршах, написаних у Львові, коли вдалося вирватися з лещат окупації, О. Гунько постійно лине думкою і серцем у таврійські степи, де всі його «печалі променисті», «де крила зачепились за століття, / І всі громи ударили під дих. / Де ворог-супостат розставив сіті / В очах моїх для мертвих і живих. // Туди спішать усі ясні прикмети. / Туди летять усі лункі слова. / А душу розривають кулемети. / А серце біль сльозами залива [...] Бо південь – наче рана ножова» [1].

Стримано й коротко говорить про себе О. Малярєнко: «Весь час окупації провела в Херсоні, писала в соцмережах сатиричні нариси...» [1]. Додамо: й підносила цими численними дописами й трагікомічними відеовиступами та дотепами бойовитий дух земляків. У віршах «Херсон – 22», «Херсонська Офелія», «Окупація...», «Гуманізація», «Новий відлік», «Вербичка» часом уловлюються ніжні й сталеві нотки поетів Празької школи, які були «трагічними оптимістами» (Д. Донцов). Певно не випадково в контексті роздумів авторки про прокрустове ложе «лишився-втікав» з-посеред

знаменитостей згадується емігрант Є. Маланюк, що став символом антимосковщини-антирадянщини.

У вірші «Окупація...» поетеса мимоволі підводить до паралелі між долями українців, поневолених у часи гітлерівської навали в далеких 1940-х роках, та їх нащадків, уярмлених путінською ордою вже на тлі нашого сьогодення. Як відомо, сталінська верхівка, не зважаючи на те, що червоноармійці через недолугість свого верховного командування блискавично відступали і кидали напризволяще, на поталу ворогові мільйони своїх громадян, їх ще й було оголошено зрадниками та ворогами народу – всіх, хто з різних причин не евакуювався і залишився на окупованих німцями територіях СРСР. Більше того, мешканці окупованих регіонів ще й стали заложниками традиційної російської тактики «спаленої землі», виконавцями якої були міриади Зой Космодем'янських, які нищили всі можливі харчові й промислові ресурси на цих теренах, щоб дошкулити й ворогові і своєму ж таки населенню, котре було піддане осуду та зневазі. І от новітня окупація, і сучасні окуповані, серед яких і героїня твору О. Малярєнко: «Слово липке, мов тавро / прилягає до шкіри навічно, потворно. / Ти нікому ніколи вже не заборониш / говорити про тебе «він був окупований», / і хитать з розумінням башкою... Хай так... / Я не їду деінде під грім виправдання, / бо вже знаю: як тільки почнеш утікати – / не зупиниш втікання» [1]. У вірші постає сильна й незламна особистість, тверда в своїх переконаннях, здатна пережити й окупацію, й інші лихоліття: «Не населення я, що тече, мов вода, / і заповнює місце, де ширше і глибше. / Я забита, мов цвях. Я важка, мов плита / на могилі моїх дорогих і найближчих. / Я – без цвіту і плоду – корінням вросла / в ці ґрунти. Я не хочу інакших чи кращих. /Знищить можна мене, підпалити, зрубать, / та не можна мене пе-ре-сад-жу-вать!» [1]. Героїня вважає себе невід'ємною і нездоланною часточкою рідної землі, що би там не теревенили злі язики: «Я – Україна. Я ширюся тут, мов спориш. / Притоптали? Я вперто підводжусь повільно. / Ви суди свої – в роті своєму залиште. / Ми отут – непохитні і майже нетлінні. / Ми живемо, як предки жили сотні літ. / Не усі козаки: хтось воює – хтось сіє. / З наших мук – і

пісень, і легенд буде квіт, / і пшениця доспіє» [1]. І хтозна, для кого важливіший цей момент істини – чи для окупованих співвітчизників, чи, може, для тих, хто береться їм дорікати: «Задля вас попрошу: не судіть, не судіть. / Не тавруйте, як ваші діди при Союзі. / Фатум впертий. Його не спинити ходи. / Кожен матиме свій, по руці, по заслугі. Окупований матиме, і окупант, / непокірний і зрадник, і зраджений також...» [1].

У душі Маланюкових «Варязької балади» та «Невичерпальності» О. Маляренко дивується й захоплюється життєспроможністю української нації у вірші «Вербичка»: «І ламали її, і ламалась, що критись, сама, / і казали: зникає, вже скоро не буде народу. / Та минала руїна, неначе минала зима, / й чаклувала весна для її генетичного коду» [1]. У творі «Новий відлік» поетеса пишається тим, що Херсон і Херсонщина такі ж нездоланні, як і сама Україна. І в колективному «ми» гідно відлунює і її голос: «Майже рік, майже рік / ми – бійці, хоча ми – не солдати. / І щодня розуміємо: / мить оця, може, остання... / Але ми – не жаліємось. Ми – дожидаєм світання [...] // Ми вдихаєм життя / у Херсон, над Дніпром розіп'ятий. / З нас молитви летять / швидше куль і сильніші снарядів. / Ми померли торік / і тепер оживаєм озимо...» [1].

Героїко-патріотична струна бринить і в ліриці поета-пісняра В. Кулика. До альманаху ввійшли його вірші «Дивлюсь на мапу – серце мліє...», «У них таки не вистачить ракет...», «Кипить душа», «Антонівський міст», «Козацький дух», «Мій дуб таки війну переживе...». Лейтмотив цієї добірки – невмирущість рідного краю попри намагання Кремля знищити нашу націю: «Все ж Україна не маліє, / Вона стрімким життям живе» («Дивлюсь на мапу – серце мліє...») [1]. У вірші «Антонівський міст» автор веде мову про жорстоку «ходу війни», за якої «зникають цінності безцінні», але ніщо не завадить нашій країні перемогти: «Бо силу має Україна! / В борні народній суть глибинна, / Що постає на повен зріст» [1]. Суголосним за звучанням є й сонет «Козацький дух», у якому, подібно до Франкового «Вічного революціонера», оспівано незламність і непереможність української нації, що перейняла у спадок героїку та славу

давнього лицарства: «Козацька кров у жилах знову б'ється, / Пульсує, грає сила молода... / Я воїн, що ніколи не здається, // Яка б коли не сунула орда. / Дніпро тече – і то його вода / Над ворогом кепкує і сміється» [1]. Образ-символ Дніпра як втілення споконвічності й неперобутності України додає творові патетичного забарвлення.

Подібне звучання мають і поезії В. Загороднюка. У його вірші «Наш меч і щит зі степу і Дніпра» проголошується ідея нескореності українців, що вже давно стала їх ментальною ознакою від княжих і козацьких часів до Франкового «Не пора» чи Стусової непоступливості: «В нашій молитві, мові, зброї / Є щит зі степу і Дніпра. / І ми боротися готові – / Це зрозуміти всім пора, // За нашу волю і свободу, / Бо вже пора, пора, пора! / Бо є у нашого народу / Ще й меч зі степу і Дніпра» [1]. Поезія «Автограф» із заувагою «Херсон, 1 березня 2022 р.» демонструє конфлікт двох світів, двох ідеологій. З одного боку, смертоносна, убивча сила, з іншого – життєтворча, життєствердна. І між ними не може бути сумісності, примирення: «З машини з літерою «зет» (Z), / Що вдерлася в Херсон, / Строчив автограф кулемет, / Строчив без перепон» [1]; «І біг між кулями поет, / Щоб свій автограф дати, / Він римував уже сонет / Про Божу благодать. / Він біг між кулями, біжить, / До Бога звівши зір, / Дає автограф у цю мить / Війні наперекір» [1].

Поетеса Н. Теленчук, чиє рідне село Посад-Покровське було фактично знищене російськими окупантами, подала до альманаху вірші «Все чорне», «Довга дорога Орфея», «У незалежності є особливий присмак...», «Калина», «Десь є Бог...», «Носиш чорний п'єш чорну каву донатиш на ЗСУ...», сповнені зболених розміркувань над долею України, рідної Херсонщини, окремої особистості й нації на тлі регіональних і планетарних викликів. Ліричні сентенції авторки прості й значимі. Це своєрідний віршований кодекс українця. «У незалежності є особливий присмак: / вона солоніша наче кров із потом / вона як монумент / з бетону і заліза / що постає з невпинної роботи / і в першу чергу – над собою» [1]; «На фронті і в тилу / в словах і в серці / виборюється наша

світла правда / й немає ворога який би стер це: / ні мову ні історію ні прапор / не віддамо / не зрушимо / ми встоїм / хай сонце наливає сил по вінця / є істина, що крізь віки залишиться простою: / ми – українці!» [1]. Різдвяна фантазмагорія, спроектована на реалії російсько-української війни, у поетичному світі Н. Теленчук має такі трагічні й обнадійливі прикмети: «Вифлеємські зірки розлітаються фосфорним градом / на узбіччі дороги в снігу закривавлений хрестик / бог шепоче молитву під вибухів канонаду / і говорить що в році новім він із нами / воскресне» [1].

У поезіях Г. Щидловської «Лютий 24», «Окупаційна весна», «Ніколи мені не давались так важко слова...», «Незалежність. Сьогодні ми взнали її ціну...», «Моя земля», «Про віру» переплелися біль і розчарування, внутрішня сила й завзяття, як і в авторському коментарі: «Клята війна поставила під загрозу життя найрідніших і зруйнувала безліч планів. Але, водночас, вона висталила дух, загартувала, навчила не боятися смерті й жити по-новому, більш усвідомлено, ніж будь-коли» [1]. Уже в першому з названих віршів відчутний цей контраст: з одного боку, «сніг бинтує криваві рани української землі. / Охолоджує серця, що нині горять у пекельному полум'ї, / заморожує відірвані кінцівки, / зберігає нетлінність тіл загиблих воїнів світла» [1], а з іншого боку, хоча це «світ, в якому важко не збожеволіти, / але потрібно триматися, / щоб зустріти новий світанок. / Новий день, коли промені березневого сонця, / немов проліски, проб'ються крізь сніг, смерть та імлу, / наближаючи перемогу» [1]. Авторка разом із своїм народом усвідомлює істину, що український світ із своєю світлоносністю й демократизмом не зможе вжитися поряд із захланною імперією зла, що залишилася в полоні середньовічної дикості. Тож у вірші «Незалежність. Сьогодні ми взнали її ціну...» письменниця переконує, що іншого шляху й нема – тільки вперед, до перемоги, якою б тяжкою не була місія борців проти московської тиранії та великодержавного терору: «І розбомблені села, й зруйновані вщент міста – / плата за Незалежність, що має вагу хреста, / і лягає на плечі кожного українця. / Ми несемо її урочисто, як корогви. / І незримо присутні мертві серед живих. / Кожен випив чашу гірку –

по вінця» [1]. Такий же пафос неподоланності українського загалу в жорстокій сутичці з московською ордою відлунює в поезії Г. Щидловської «Про віру»: «Їм нас не вбити, цим нелюдам зетголовим. / Ми стоїмо за своє – і життям, і словом, / долі поклавши до рук – воякам і Богу, / так вже зятято віримо в Перемогу» [1].

Образ незламної Херсонщини, що протистоїть московській агресії, опоетизовано у віршах К. Бідненко («Херсон»), О. Могильди («Херсону»), Л. Пікас («Херсонські протести»), Р. Полтавець («Херсон. Окупація», «Херсон. Звільнення»), В. Стасюка («Херсон. В листопаді весна!»), Г. Щидловської («Моя земля») та ін. Так, у поезії О. Могильди «Херсону» репрезентовано розкішний портрет рідного міста з його характерними прикметами. Такий, яким запам'ятався з мирних часів: «Наш гордий, непокорений Херсон – / Легенда і героїв славне місто, / Де море із серцями в унісон / Співає гімн потужно, урочисто. / Ти пахнеш медом, динею, теплом / І літнім сонцем, хвилею солоно, / Напівсолодким і терпким вином / І небом до безпам'ятства бездонним...» [1]. І такий, що переніс московську руйнацію, від картин якої «в жилах кров спиняється, холоне» [1]. Але наперекір «нікчемній і брехливій раші» місто вистояло і відкинуло можливість увічного в російських документах рабського статусу.

У ряді поезій альманаху проглядає схильність авторів до плакатності, декларативності, віршованої публіцистики. Це характерна риса літератури про війну, що озивається в письменстві протягом століть як потреба часу. У віршах Є. Андронova читаємо: «Могутню та велику» розірвемо на шмаття, / Одне запам'ятайте: «Вільних не здолати». / На красній площі розпалимо багаття, / РФ не має права більше існувати!!!» [1]. Звісно, під такими радикальними гаслами, зорієнтованими на стилістику незабутнього Майдану, може підписатися кожен із нас. Чи потрібна така агітаційна віршотворчість у часи війни, нерідко озиваючись у соціальних мережах у вигляді численних антимосковських пісень? Вважаємо, що потрібна. Адже по-своєму наближає перемогу. В поезії

«Таких кайданів немає...» Є. Андронов проголошує: «Війна всіх нас об'єднала, / В єдину велику родину. / Наша сила стіною стала, / Захищати свою Україну» [1]. Можливо, естетичний ефект від таких віршованих рядків і невеликий, але приваблює консолідуюче, мобілізаційне звучання тексту.

Подібний характер мають поезії К. Бабечко. У вірші «Пообіцяй, коли закінчиться війна...» кожна суголосна заголовкові анафора в строфах утверджує віру в завершення російсько-українського протистояння та прихід миру й можливості відродити рідний край із руїн: «Ми станем разом й відбудуємо країну, / Бо з нами Бог, а Батьківщина в нас одна, / Боже, збережи нам Україну!» [1]. Важлива деталь. Авторка закликає сучасників не уподібнюватись до московських звірів-окупантів і не діяти їх методами: «Пообіцяй, коли закінчиться війна, / Ми людяність не втратимо в дорозі...» [1]. Трагічний, героїко-патріотичний і гуманістичний пафос визначають поезію К. Бабечко «Лютий... Двадцять четверте...». Навівши картини воєнних жахів, страждань цивільного населення від жорстоких бомбардувань, самопожертви українських бійців, авторка від імені мільярдів співвітчизників заявляє: «...Стоїмо ми за нашу свободу, / Бо ми є єдиним і вільним народом [...] За воїнів наших молитви читаємо, / Виборюють мир, на який всі чекаємо, / За наше щасливе і світле майбутнє, / Ніхто не забутий, ніщо не забуте...» [1].

Гуманістична тенденція проглядає й у патріотичній ліриці О. Піменової. У вірші «Я хочу зняти з вікон скотч...» авторка репрезентує героїню, якій осоружна війна, тож її паліїв вона посилає у відомому напрямку, бажаючи бачити «багато квітів замість зброї»: «...В українському Херсоні / Нам вже давно не все одно! / З жовто-блакитною душею / Ми будем сіяти добро!» [1]. Перегукуючись із поетесами різних епох, що випромінюють маскулінний темперамент (від Лесі Українки до Олени Теліги й Оксани Забужко), О. Піменова рішуче заявляє: «І не кличте мене «слабым полом». / «Слабый пол» – це прогнилий паркет. / А я буду боротися знову / Під пісні ворожих ракет [...] Я не буду не вище, не нижче / Стану я на рівних у стрій. / Щоб разом

і ворога нищить, / І до рання співати пісні» [1]. Вірш «Зараз всіх накриває, друже...» авторка пересипає каскадом афористичних сентенцій («Не кажіть, який зараз день, / Якщо це не день перемоги», «Всі думки зараз тихі до Бога, / Поки кожен із нас – це мішень»), зрештою подарувавши читачеві мобілізуючий пуант: «Тримайся, Херсон! Добро переможе!» [1].

До альманаху ввійшли також величальні пісні героїко-патріотичної тематики «Пісня про Херсон» Л. Пікас, «Гімн Херсону» В. Гайдамаки, «Наші янголята» Н. Савицької.

Поряд із названими вище авторами у збірнику також виступили зі своїми поезіями Ю. Абдурашитова, Л. Аддос, М. Азізова, Ю. Бережко-Камінська, М. Біла, Г. Бокшань, Т. Гладиш, І. Грунде, М. Йорж, О. Кара, В. Клімук, В. Концева, О. Кравченко, Т. Леонтєва, Є. Лисенко, М. Лук'янченко, А. Мельниченко, С. Муз, І. Немченко, Т. Павленко, Д. Педь, О. Передерій, Л. Пирогова, Д. Плотніков, О. Продченко, О. Пуляєва, М. Сакара, А. Славич, В. Слепчук, А. Флейшер, К. Флекман, О. Хлебус, Г. Чернат, В. Шведов, Г. Штик, З. Щербініна. Про їх твори поведемо мову в наступних статтях.

Співавтор альманаху В. Кулик якось побажав під час однієї з презентацій: «...Хотілося, аби ця книга перейшла від серця до серця, від рук до рук» [2]. Побажавемо цього й ми, адже це видання – часточка загального художнього літопису незалежної і соборної України XXI століття, новітньої історії нашого народу.

Висновки. Російсько-українська війна, що розпочалась 2014 року й триває до сьогодні, стала неабияким імпульсом до появи різножанрової літератури, присвяченої даній тематиці й зорієнтованої на виховання високої національної самосвідомості громадян. Це зокрема численні поетичні видання героїко-патріотичного звучання. Серед них виділяється літературний альманах «Херсонщина. Артспротив» (2023). Наскрізний мотив уміщених у ньому творів – героїко-патріотичний. У віршах О. Гунька, В. Загороднюка, В. Кулика,

О. Маляренко, А. Марущака, А. Мовчан, О. Піменової, Н. Теленчук, Г. Щидловської та інших авторів оспівується мужність та самопожертва захисників України від московської навали, засвідчується вірність мешканців окупованих рашистами територій ідеалам нашої державності й незалежності, твориться художній образ незламної Херсонщини як невід'ємної частини рідної землі.

Список використаних джерел

1. Херсонщина. Артспротив: літературний альманах. (2023). Одеса: Олді+.
2. «Херсонщина. Артспротив»: у ХДУ презентували літературний альманах. URL: <https://www.kspu.edu/PrintVersion.aspx?newsId=17076&lang=uk> (дата звернення 19.05.2023 р.).

Heroic and patriotic pathos of the literary almanac «Kherson region. Artistic resistance»

Nemchenko I.

Немченко І.В. Героїко-патріотичний пафос літературного альманаху «Херсонщина. Артспротив». *Грааль науки: міжнародний науковий журнал. 2023. № 30 (серпень): за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities», 4 серпня 2023 року ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія). С.228-236. <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/issue/view/04.08.2023>*